

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Megjelenik minden hónapban.

Tizenkettődik évfolyam. V. füzet. Május 1873.

Előfizetési díj egy évre és azok számára kik az „Országos Erdészeti-Egyesületnek” nem tagjai 8 frt; tagok számára az évi 5 frt alapítványi kamat, vagy évdíj beküldése mellett csak 3 frt.

Szerkesztőség skiadóhivatal Budapesten, a várban, Fortuna-utca 129. sz. a. II. em. Mérsékelt díjért mindennemű hirdetések közöltnék.

Erdészetünk leírása a világkiállítási honismertetőben.

Irta: *Bedő Albert.*

(Foly. és vége.)

D) Az erdők adóztatása.

Az állami földadó Magyarországon névleg a tisztajövedelem $16\frac{0}{10}$ -át teszi, ez azonban a többi póttadókkal együtt a valóságban a tiszta jövedelem egész $30\frac{0}{10}$ -áig emelkedik. A magyar birodalmi erdők által viselt állami adóteher minőségének jellegzését a valósággal teljesen megegyezően és röviden abban lehet összefoglalni, hogy az adóösszeg az annak megállapításakor létezett valóságos gazdasági tényezők lelkiismeretes számbavétele nélkül vettettet ki, minek első sorban indoka volt a termőhelyi és értékesítési viszonyok alapos tanulmányozásának elmulasztása és másodsor e káros elmulasztásnak még az által való rosszabbá tétele, hogy az adókivetés és az ennek alapul szolgáló helyi körülmények némi kiderítése is hazai viszonyainkkal ismeretlen közegekre bízott; kik aztán, vagy hivatali

tulbuzgóságból, vagy tudatlanságból, az erdőművelést, értékesítést és jövedelmezést igen tévesen itélték meg. Mely tévedéseknek aztán kimaradhatlan következménye lett, hogy addig, míg egyik erdőbirtokos erdejének összes jövedelmét adóba fizette, addig egy másik amannál még kedvezőbb gazdasági viszonyok közt levő a kataster által országosan kiszabott százalékoknál is sokkal kevesebbet fizet.

E hiányokon azonban a közelebről hozandó földadótörvény és az ujon eszközlendő, s az érdekelt birtokosok és az állami közegek együttes működésével foganatosítandó új földadó megállapítás, melynek előmunkálatai már elkezdődtek, segíteni fog.

E) Szellemi munkaerő.

A magyar erdőgazdaság szellemi munkaerejének a hazai viszonyok igénye által megkívánt magyar irányu képzése s illetőleg az e téren való működés kezdete alig haladja meg egy évtized idejét. Az e téren való munkásság megkezdésének és ennek a kényes természetű szolgálati viszonyokkal szemben való folytatásának is érdeme, Divald Adolf és Wagner Károly kitűnő magyar erdészeknek köszönhető.

Az első magyar erdészeti szakközlöny nevezett erdőgazdák szerkesztői működése mellett 1862-ben alapított s most már közönségének fokozatos szaporodása mellett 12-ik évfolyamában van.

Az erdészeti szaktanulmányok a selmeczi m. k. bányászati és erdőakademián már 100 évet meghaladó idő óta adatnak elő. Előadási nyelv egész 1868-ig a német volt, s ebben rejlik legfőbb indoka annak, hogy a német nyelv alapos ismeretét megnem-szerezhető magyar ifjak közül igen kevesen léptek az erdészeti pályára; mi mellett az erdőbirtokosok igen

nagy része hosszú időn át még azt is hivé, hogy jó erdészek csak német- és csehországokból bejötte vadászok lehetnek, s azért ezeknek adva elsőséget a lovászmesterből nem egyszer erdőmestert csináltak. Ebből folyólag aztán a honi fiatalság sem szánta magát e pályára s így az erdészeti magyar irodalom korábbi kifejlődésére sem nyílt tér.

A szakképzettség magyar nyelven való kifejlődését gátolta ama körülmény is, hogy rendszeresebb erdőgazdasági kezelés a közel multig ugyszolva csak az állami erdőkben gyakoroltatott, ezek kezelésénél pedig egész a magyar ministerium hivatalos működésének megkezdéseig a bécsi kormánytól való függés miatt, német nyelv volt használatban, s így az összes határozó körülmények a legujabb időkig a szakképzettséget hazánkban főleg német nyelven fejlesztették, és ebben az 1851-ben alakult, „magyar erdészeti egyesület“-et sem illeti kivétel, mert magyar irányu tüzetesebb működése ennek is csak 1866-ban kezdődött midőn „Országos Erdészeti Egyesület“ czimén ujra szerveztetett.

Ez egyesület jelenleg 45.000 frt tőkével bir s 290 alapító és 420 rendes tagja van; elnöke: Keglevich Béla gróf.

Az egyesület azon czélokat követi, melyeket minden hasonirányu egyesület. Évenkénti közgyűléseit, melyeken az illető vidékre tanúságos szakkérdéseket tárgyalja, az ország különböző erdős vidékein tartja meg.

Az erdőakadémia Selmeczen van s növendékei az előkészítő általános tanfolyamot az ugyanott levő bányakadémia növendékeivel együtt hallgatják. Rendes növendékül az vétetik fel, ki főgymnasiumot vagy főreáliskolát végzett. A jó igyekezetű és szegényebb ifjak számára évi 300 frtnyi javadalmazásu 20 állami ösztöndíj van s ezen kívül évenként még 1000 frt fordittatik jelesebb fiatal erdészeknek külföldön való szakutaz-

tatására. Az akadémiai tanfolyam ideje 3 és 4 évre oszlik, a három éves tanfolyamot végzők a kezelő kisebb tisztségekre alkalmaztatnak; míg azok, kik az állami erdészethnél erdőmesterek vagy ennél magasabb állásu tiszték kívánnak lenni, kötelesek a 4 évi vagy is erdőmérnöki tanfolyamot végezni s ezután 5 év alatt egy a ministerium által alakított vizsgáló bizottság előtt államvizsgálatot tenni. Az akadémiaát végzett fiatal erdészek az állami erdészethnél mint gyakornokok évi 360 frt segélydíjjal azonnal alkalmaztatnak, s ily vagy ennél jobb díjazást magán erdőbirtokosoknál is biztosan találnak.

A szorosabb értelemben vett szakképzettséggel bíró erdészek számát a magyar birodalomban mintegy 1000-re tehetjük, ezek közül az államerdészet szolgálatában áll: 564 és pedig osztályfőnök: 1; főerdőtanácsos: 2; főerdőmester: 2; erdő és jószágigazgató: 10; aligazgató: 1; erdőtanácsos: 2; erdészeti tanár: 3; műszaki számvizsgáló: 1; erdőmester: 36; erdészeti titkár: 10; erdészeti fogalmazó: 4; erdőrendező: 10; főerdész: 33; építészeti mérnök: 5; erdész: 226; erdészeti számvivő: 23; erdészeti pénztárnok: 17; erdőpénztári ellenőr: 17; pénztári tiszt: 3; raktárgondnok: 5; raktártiszt: 13; raktár ellenőr: 1; erdészeti orvos: 10; számtiszt: 15; erdőgyakornok: 106; irodatiszt: 8; ezeken kívül van még a műszaki segédszolgálatra és erdőőrzésre kerekszámban 1400 altiszt. A szakképzettség kisebb-nagyobb mértékét gyakorlati uton szerzett és főleg magán birtokosok szolgálatában álló erdészek számát mintegy 1500-ra tehetjük, ezek azonban általában véve a gazdászat önálló vezetésére szükséges szakképzettséggel nem bírnak, s inkább csak a műszaki segédszemélyzet szolgálatára kiképzett egyéneknek tekintendők.

Az államerdészethnél egy erdőmester gazdasági kezelése alá esik átlagosan véve 100.000 hold és egy erdész gondozása alá szintén átlagosan véve 15.951 hold erdő.

A jelenleg fennálló szabályok szerint az erdőgazdaság önálló vezetésére képesítő erdészeti államvizsga Pesten és Zágrábban évenként október-hóban tartatik és rendszeren 10—15 vizsgatevő jelentkezik. A műszaki segédszolgálatra képesítő államvizsgálatok évenként szinte október-hóban, Pozsonyban, Kassán, Kolozsvárt, Temesvárt, Kaposvárt és Zágrábban tartatnak.

F) Anyagi munkaerő.

A gyakorlott és erdei munkával állandóan foglalkozó munkások a dolog természetéből kifolyólag főleg oly vidékeken található, hol az erdőipar fejlettebb fokon áll, vagy pedig a nép a marhatartás mellett még különösen is az erdőre van utalva. A használat köréhez tartozó valamennyi munkaágazat teendőiben gyakorlottabb munkások vannak Árva, Liptó, Trencsén, Turócz és Zólyom megyékben, Máramarosban és a Székelyföldön. Az erdős vidékek népe úgy a magyarok mint az oláhok, tótok és oroszok egyaránt jó tanulmányossággal bírnak az erdőhasználati összes munkálatok megtanulására. Igazságos és humánus vezetés mellett kitartó szorgalmas munkásokká válnak, s jó ácsok, faragók, építők és merész tutajosok kerülnek ki közülök. Ott a hol anyagi munkaerőben favágókban, és fuvarban való hiány fordul elő, ennek oka inkább csak a népesség gyér voltában keresendő, kivéve oly esetet, midőn mezőgazdasági dús termés a földmivelőnek vagy a kézimunkája után élő népnek nyugalmasabb téli életet biztosít, vagy jobban fizető építkezési vállalatok elvonják az általán véve nem napszámban de szakmány szerint fizetett erdőmunkától. A vágatási munkálatokhoz szükséges erő azonban még eléggé jutányosan megszerezhető a jó favágókat adó Gácsországból és Krajnából, valamint a fuvarerő biztosítása is nagyrészt eszközölhető azáltal, ha az erdei legelő vagy erdei

rétek használata az illető vidék népének nem készpénzért, hanem bizonyos mennyiségű fa kifuvározásért adatik bérbe, mely mellett a birtokosnak rendszeren még azon előnye is van, hogy a készpénzben igényelhetett bérösszegnek kétszeresét vagy háromszorosát kapja.

Az ölfá készítés átlag véve ölenként 80—160 kr, szerzőfának köblábja 4—15 kr, egy köbláb fűrész anyag előállítására bele értve az összes fűrész üzleti költségeket átlag véve 3—6 kr-ra tehető, egy kettős fogatú fuvar-erő napi bére 2—6 frt.

G) Erdővédelem és erdőrendőrség.

Erdővédelmi tekintetben kevésbé adnak dolgot az ugynevezett természeti csapások, mint az emberek és az általuk üzött marhatenyésztés. A természeti csapások, minők a rovarfalás, széltörések és hógörgetegek igen ritkák. A rovarok közül gyakoribb jelenség a fenyveseknél a betűző szű; a tölgyeseknél a közönséges és sárgafaru gyaponc. (*Phalena bombix dispar* és *Ph. bombix chrysoorrhoea*).

A tüzesetek inkább csak tavaszi és őszi időnyben fordulnak elő, s nem ritkán azon okból keletkeznek, hogy a lepusztult erdő helyén a marhák számára dúsabb legelő nyeressék.

A mi a védelem és rendőrség kezelését illeti, ez legfőképp a birtokos vállain nyugszik, a közhatalósági rendőrség alközegei külön erdőrendőrségi utasítással nem bírnak és segédkezést csak esetről-esetre teendett felszólításra adnak.

A nemesek, s így az erdőbirtokosok általában véve 1848. előtt az ugynevezett uri joggal bírván, alattvalóiknak, illetőleg a jobbágyoknak polgári vétségeik felett is bíraskodtak, az időben tehát, midőn a birtokos maga megbüntethette az erdejében alattvalója által elkövetett falópást vagy más rontást, az erdei kihágások ugyszólva ismeretlenek voltak, s azok gyakoribb

elkövetése, melyet ugyan részben a fa értékének emelése is megmagyaráz, csak az 1850-ik évtől kezdődik.

A károsítók polgári büntetése 1848-tól, egész a legújabb időkig a politikai közigazgatási közegekre volt bízva, jelenleg azonban Magyarországnak a király-hágón innen való részében az erdőkárosítások hatósági fenyítése az igazságügyi minister 1871. évi 10.222. sz. alatt kiadott körrendelete folytán a kir. bíróságok hatásköréhez tartozik, míg Erdélyt, a királyhágón tuli részt, illetőleg a kormány kebelében tárgyalások folynak a felett, hogy az erdőrendőri kihágások elítélése a kir. törvényszékek közegeire bizassék-e, vagy tovább is a közigazgatási tisztviselőknél hagyassék?

Horváth-Slavonországban a károsítók fenyítését a politikai hatóságok gyakorolják.

Az erdők közhatósági rendőri felügyelését minden irányban első sorban a megyék és önálló helyhatóságok és másodfoku végleges intézményi joggal a földművelési ministerium gyakorolják.

H) Erdészeti törvények.

Hazai viszonyainknak minden irányban teljesen megfelelő és időszerű erdőtörvénnyel tényleg nem birunk ugyan, de az erdészeti törvényhozás köréből korábbi időkből oly szabadelvű intézményeket mutathatunk fel, melyek elődeinknek az erdőgazdaság szabad vagy kötött gyakorlatának mély ítéletű böles felfogásáról tanuskodnak.

A magyar törvényhozás által eddig megalkotott és jelenleg érvényben lévő erdőtörvények az erdők fenntartását és kezelését illetőleg, ugy a gazdaság szabad gyakorlata mint a közjólét szempontjából, oly szellemtől vannak átlengve, mely elég biztosítékát képezi annak, hogy a közelebről meghozandó erdőtörvény szintén a gazdaság természetében rejlő okszerű alapokon fog nyugodni.

Az erdők fenntartására és kezelésére hozott legrégebbi intézkedések a magyar királyok azon decretumaiban találhatók, melyekkel elrendelték, hogy a bányák közelében levő erdők akként kezeltessenek, miszerint azok a bányászat céljaira szükséges fát tartamosan fedezhessék. Mária Terézia királynő 1769-ben szintén adott ki egy az egész országra kiható királyi rendeletet, mely az erdők művelését és használatát részletesen tárgyalja, s mely egyszersmind magyar nyelven legelső erdészeti munka.

Positiv erdőtörvényt eleink az 1790—91-ki országgyűlésen hoztak az akkori LVII. törvényezikkkel. 1807-ben hozatott a futóhomok megkötését tárgyazó XX. törvényezikk; továbbá ugyanez évben és az 1790—91. LVII-ik törvényezikk alapján az erdők megóvására, illetőleg a helytelen gazdálkodásnak zárlat (Sequestrum) által való meggátlására hivatott XXI. tvczikk.

A mezei és erdei rendőrséget tárgyalja az 1840. évi IX. törvényezikk.

A futóhomok területek megkötését illetőleg az 1807-diki törvényezikket kibővíti és módosítja az 1844-dik évi X. törvényezikk.

A részletes erdőtörvény megalkotását célozza az 1848. évi X. törvényezikk.

Az urbéri viszonyokat és illetőleg ebben az erdei szolgálomok megváltását is szabályozó törvényt képezi az 1871. évi LIII. törvényezikk.

Az erdők használatára is kiható vadászati törvényt, melynek alapelve az, hogy a vadászati jog a földtulajdonjognak elválaszthatlan tartozéka, magában foglalja az 1872. évi VI. törvényezikk.

D) Erdészeti administratio.

Az erdészeti ügyek administrationalis intézése s maga az erdőgazdaság vezetése is három ministerium alatt van.

Az erdők közgazdasági felügyelete s a birtokosok és az erdőkre felügyelő hatóságok vagy az egyes birtokosok közt felmerülő szakbeli kérdések eldöntése, s a gazdaság műszaki intézésénél megkívántató fontosabb engedélyek megadása is, minő például az usztatási engedély, a földmívelési ministerium hatáskörében áll.

Az államerdők összes gazdasági ügyét a pénzügyministerium kezeli, melynek kebelében egy erdészetileg szakképzett osztályfőnök alatt és külön előadók vezetése mellett két erdészeti ügyosztály van. Ez ügyosztályok egyikének működési köre kiterjed a magyar és erdélyországi összes államerdőkre, és a selmeczi erdőakadémia ügyeire, míg a másik a horvát-szlavonországi államerdők ügyeit végzi.

A köz- és vallásalapítványi erdők gazdaságának vezetése, s az egyházi kézen lévő, illetőleg a római- és görög katólikus egyház főpapjai és más közegei által használt erdők gazdasági ellenőrzése a vallás- és közoktatási ministerium hatásköréhez tartozik. E ministerium külön erdészeti ügyosztálylyal nem bir, hanem az erdőgazdasági ügyek vezetését az alapítványi birtokok mezőgazdasági ügyeit kezelő gazdasági szakosztályban alkalmazott szakértő erdészeti tisztviselők segítségével intézi.

A földmívelési ministerium kezelése alatt állanak a fennebb érintett teendők mellett még az állami lótenyész-telepeken levő erdők. E ministerium sem bir ez idő szerint külön erdészeti szakosztálylyal; az általa végrehajtandó új erdőtörvény megalakotása után azonban, annak felállítása elmaradhatlanul be fog következni.

Azon megyék, melyek területén az erdők nagyobb mértékben fordulnak elő, önhatósági jogukból folyólag, megyei erdészeket alkalmaznak, a hol pedig ilyenek nincsenek, ott a felmerült kérdések esetről-esetre felkért szakértők véleményei szerint intéztetnek.

Az új erdőtörvény, melynek javaslata a kormány kebelében már elkészült, intézkedni fog arról, hogy az egész ország területe erdőfelügyelői kerületekre osztassék, s ezek mindenikében, az illető politikai hatóságok szaktanácsadójaul egy-egy kitünőbb szakképzettségű erdőtiszt, illetőleg királyi erdőfelügyelő alkalmaztassék, kinek szolgálati feladata leendő az erdőtörvény végrehajtása fölött való őrködés, valamint a szolgálati kerületében lévő összes erdőségek hivatalból való felügyelete, s a holtkéz birtokában lévő erdők gazdaságának beható ellenőrzése.

K) Erdészeti statisztika.

A magyar erdőbirtok erdészeti szakszerű statisztikája rendszeres egészben még eddig nincs leírva, egyes közgazdasági és erdészeti munkákban s az „Erdészeti Lapok“-ban is azonban bővebb mértékben birunk hazánk erdőségeiről hiteles és alapos ismertetéseket, valamint a gazdaságilag berendezett erdőbirtokok statisztikai leírása is az egyes birtokosoktól nehézség nélkül szerezhető meg.

Erdészeti statisztikánk tehát a feldolgozás és fejlődés azon fokán áll, hogy akkor, midőn az új erdőtörvény megalkotása után megfelelő hivatalos közegek lesznek a még hiányzó adatok hiteles kipuhatolására, a meglévők gyűjtésére és összeállítására, ha némi fáradságos munka után is, de az illető erdőtisztek ügybuzgósága mellett aránylag rövid idő alatt remélhetünk egy oly statisztikai ismertetést, mely összes erdeink természetét s azok állapotát hitelesen feltárva, életbe vágó erdőgazdasági kérdéseink megoldásánál alapos irányadóul szolgálhat.

L) Erdészeti kísérletek.

Oly kísérleti állomásaink, melyek egyedül az erdészet körébe vágó légtüneti és talajviszonyok külön vizsgálatával s az ezzel összekötött erdő-műszaki kísérletekkel lennének megbízva, ez idő szerint szervezve még nincsenek. Az e téren való vizsgálatok és tanulmányozások jelenleg a selmeczi erdőakadémia tanszemélyzete által tételnek, melynek az e részben való tanulmányra a földirati helyzeténél fogva is alkalmas minőségűnek ismerhető akadémiai pagony szintén rendelkezésre áll.

A szárazon és vizen való szállítás köréből, úgy az államkincstár mint magánbirtokosok sem tartózkodnak oly kísérletek megtételétől, melyek erdőhasználati tekintetben az elérhető kisebb vagy nagyobb tökély fokához mért sikert adnak, s e részben hazánk erdőgazdasága előnyös lépéseket tett. Ilyenek: a 13" széles, átlag 6" magasságu tölgy vagy bükkfa gerendán nyugvó s a felfelé megengedhető 13⁰/₀-nyi legmagasb eséstől kezdve lefelé egész 0.6⁰/₀ esésig önsúlylyal biztosan haladó Lopresti-féle erdei vaspálya, melynek a pályatestet képező hoszgerenda két oldalára illesztett sinci hoszslábanként egy és fél fontnyi súlylyal birnak, melyet a kincstár diósgyőri és lugosi erdőhivatalai kerületében építtetett; a bádeni óriás tutajozás meghonosítása, mely jelenleg az unghvári, topánfalvi, szászsebesi, vajdahunyadi és görgényi erdőhivatalok kerületeiben alkalmaztatik, és a fának vízben való felfogására alkalmas szállítható kötélgátor, melylyel József főherczeg kis-jenői uradalmában tétellett jó eredményű kísérlet.

Felemlitendők itt azon jelenleg folyamatban levő vizsgálatok is, melyek az állami erdészet részéről tételnek, egyfelől a különféle fűrészművek munkaképessége, és másfelől a faanyagok mikénti feldolgozása körül. Tekintettel végül arra, hogy a

fák műszaki használhatóságáról jelenleg rendelkezésre álló adatok egymástól rendkívül eltérők, s hogy ezeknek biztosabb megállapítása igen nagy szükségét pótol: nagy jelentőséggel bírnak ezen vizsgálatok is, melyeket szintén az állami erdészet foganatosít a magyarországi főbb fanemek műszaki tulajdonságainak számszerű kipuhatólására, s melyek célja a fatest vagy geszt nyújthatóságát, nyomásnak való ellenállhatási- és hasíthatósági ruganyosságát és szilárdságát s ezekkel összefüggőleg a hajlékonysági és csavarhatósági ruganyosságot és szilárdságot kideríteni, s ezekben okszerű tényezőket szolgáltatni hazai fanemeink műszaki és pénzbeli értékének ismeretéhez.

Melyik ministeriumra bizzuk az államerdők kezelését?

*Divald Adolf*tól.

Oly országban, a hol az erdők 15,000.000 holdat foglalnak el, s így a nemzet területi törzsvagyonának 25⁰/₀-át képviselik, a hol e vagyonnak helyi fekvésénél fogva számokkal alig kifejezhető közvetett értéke is van, a hol az másrészt termékeinek egyebütt föl sem található minőségénél és méreteinél fogva európai jelentőséggel bír, a hol e területből kerek-számban 3,700.000 hold az állam birtokában van, s a hol e birtok az ország összes erdőségeinek legértékesebb részét képezi, ott a czimben kifejezett kérdés legkomolyabb tárgyalása kétségkívül indokolva van.

Magánkörökben ez ügy már gyakrabban lett fölemlítve, sőt élénkebb eszmecserére is szolgáltatott alkalmat; de nyilvános téren még alig hallottunk róla szólni; kimerítően megvilágítva, behatóan és tárgyilagosan megvitatva pedig az még épen nem lett.